Nr. 40. HAMICPE שנה שביעית.

המצפה

ערתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על המצפה

באוסטריא אונגרן:

לשנה . . . . —.7 כתרים

חצי שנה . . . . 3.50 „

לרבע . . . . 1.75 „

באשכנז:

לשנה . . . . —.8 כתרים

ביתר הארצות:

לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

„רמת המצפה"

נכנכת עתה בגליון עצמו, הגדול עתה משהיה ומכיל חמר ספרותי יותר מאשר עד כה.

אין הנחה מהמחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח.

ברכת מז"ט 60 הלר. הודעת אירוסין כתר. זו או זו בראש הגליון שני כתרים

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא שלפאסטשעק נומר 76.918

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה

„HAMICPE“ Kraków,

(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)

בע"פ: רחוב סעבאסטיאנא 32

קראקא, כ"ה תשרי פ' בראשית התרע"א. גליון מ. Kraków, 28 Października 1910.

בתכלית אהבה וגיל, הריני מברכך במז"ט אהוב נפשי מר ישעיה דוד שיינדליג מפה, לארוסך עם מרת חי' רבהון מפה, מזל"ט גם לאביך הנכבד!

יוסף רוסט — לובאטשוב.

הסכנה הנשקפת.

צעדים רבים עלינו לצעוד לאחור בדברי ימינו עד שנגיע אל תקופה קשת השעבוד ורבת העזובה ככל היינו כזו של עכשו. התקופה הנכחית תכתב בהסטורית גלותנו בתוך מסגרת שחורה, בפרק ההרפתקאות היותר קשות, שעברו עלינו בארצות נכר, ורשומה יהיה נכר בהיינו לדורות רבים. היהדות הולכת ונהרבת לעינינו במזרח אירפה מיום ליום, בה במדה שמצבנו החמרי הולך ותרב. שאלת קיומנו החמרי, המנסרת עתה בעולמנו, היא איפא שאלת קיום היהדות והעם כלו. ההתחרות הנפרזה שבקרבנו פנימה, ההתחרות העצומה מצד אויבינו ויצירת החקים החדשים בשדה הכלכלה על-ידי הממשלה בהשפעת צוררינו — כל אלה מחריבות את מצבנו הכלכלי, וההתדלדלות הכלכלית תשפיע לרעה על מצבנו הרוחני ותחריבהו, ואם לא נתעורר לקדם את פני הרעה כעוד מועד, אין בן-אדם עלול לחזות מראש מה צפון ליהדות בחיק העתיד.

אחינו החרדים מאשימים את הציונים בירידת היהדות ואבדן חבתה בעיני הדור הצעיר, והם נלחמים נגדם בגלל זה בכל תעצומות עזם. אם אין לכחד, כי אמנם ישנם במחנה הציונים איזו נפתלים, החושבים את התנועה הציונית לתנועת שחרור מהיהדות תחת מסוה הלאומות, אבל אם נסתכל אל התפתחות הדברים בעינים בלתי משוחדות, נכרח להודות, כי זאת היא בעיקרה תוצאה מוכרחת מהתדלדלותנו הכלכלית, והתולים את הקלקלה בציונים אינם אלא טועים. לפנים ישבו בחורי ישראל עד חתונתם בבית-המדרש וספגו אל קרבם את רוח התורה והיהדות, וכשיצאו אחר-כן אל עולם המעשה, היו מזוינים בנפש יהודית בריאה, שאינה קולטת עוד השפעות זרות, ונשארו נאמנים להיהדות כל הימים, וברוחם זה חנכו גם את בניהם אחריהם. אבל בימינו אי-אפשר עוד לבחור לבלות את ימיו בין כתלי ביהמ"ד. האבות הרואים עד כמה קשה היום הפרנסה, הרואים איך אלפי צעירים הולכים בטל מאפס משלח־יד וכספם יורד לטמיון בנסיונות בלתי מוצלחים והם צפויים לחיי עוני ומחסור בעתיד, האבות הללו, גם החרדים שבחרדים, יחשבו לעצמם לעון קשה מנשוא, אם יגדלו גם הם את בניהם לאחרית כזאת, והם מבקשים דרכים להקל עליהם את מלחמת הקיום בהגיע להם התור, להתפרנס מיגיע כפם, ובעודם באבם, בטרם יטעו בלבם אף משהו מידיעת היהדות, ינתקום מלמודי הקדש, וישלחום אל הגמנזיות, אל בתי-המסחר או לבעלי מלאכה, ורוח היהדות נשארה זרה להם כל־עקר, או אינה נקנית להם במדה הראויה, לבל יתהוללו בה מתוך קלות-הדעת של ימי הנעורים, וכשהם יוצאים אל שוק החיים, ורואים את כל השאט והבוז והשנאה העמוקה, שבהם היהדות נפגשת בכל מקום, היא נמאסת גם בעיניהם ויבעטו בה לגמרי. זאת היא נקדת-המוצא לכל אותם החזיונות המעציבים של חלול הקדש ורמיסת מנהגי הדת וזניחת המצוות המעשיות הנפרצים כל-כך בדורנו הנכחי, והעלולים באמת להחיש את קץ היהדות בגולה, וזאת היא הסבה העקרית להמרת הדת בצבור של הסטודנטים היהודים ברוסיא. את היהדות לא למדו, זלזולים וחרפות ישמעו עליה יום יום, על כן הנקלה בעיניהם לזנוח את דגלה, אם תועלתם החמרית דורשת זאת מידם.

סכנה נוראה מרחפת איפא על היהדות לרגלי התדלדלותנו החמרית. הדור הצעיר פורק מעליו את עמל היהדות, מפני שדאגת הלחם הקשה לא תתנהו ללמדה ולהבינה כראוי, וזה דוקא כשעה של תגברת השעבוד, שעליו להיות מזוין ברוח עברי איתן, למען יוכל עמוד מול האויבים הרבים והעצומים הקמים להצמיתנו. והמצב הזה הלא הולך עוד וקשה. קנאת הדת קמה שוב לתחיה. באספה קתולית כללית של כל ארצות אוסטריא החליטו בפומבי, להשמיד את היהודים, העומדים לשטן לדת החסד והרחמים, הדור הנצרי הצעיר שונא את היהודים יותר מאבותיו, הקריאה התדירית של עתוני צוררינו „קנו אך אצל נצרים!" תכה שרש ותמצא הסכמה יותר ויותר בלב עם הארץ, הנצרים יקחו לאט לאט את כל המסחר לידם, בראותם שחלוציהם הראשונים מצליחים. וכי הם ידעו יותר ממנו להחזיק את המסחר בידם, כבר נראה עתה; הסוחרים הנצרים הבטלים עוד ברבם של סוחרינו אנו, כבר אומרים להסתדר למען הלחם נגד מתחריהם היהודים' בעוד שהאחרונים קופאים על שמריהם ולא ינקפו אף באצבע להגן על קיומם, וכן יגזלו לחמנו מפינו, מצבנו הכלכלי יתפוצץ, וחרבננו הכלכלי הלא הוא חרבן היהדות, חרבן העם כלו! אם נגד חרב ואש נעצור כח לעמוד, נגד הרעב חסרי אונים אנחנו, ואם לא אנו ובנינו, הרי הדור השלישי או הרביעי, שידיעתו

פיליטון

היורד.

הרבה, הרבה חשב ר' מאיר, הרבה עמל לפתור את השאלה הזאת, מדוע תופש הכסף הארור מקום כל כך חשוב בחיי האדם. הדבר הזה כשהוא לעצמו מה ערכו? נוטלים בני אדם כל מיני מתכת או ניר, חוקקים או מציירים עליהם איזו תמונות משונות, והא לך כסף, ואחרי-כן משתחוים בני-אדם למעשי ידיהם. נקרה השאלה הזאת במחו של ר' מאיר ולא נתנה לו מרגוע. אמנם ידע, כי לא שאלה חדשה היא, שזה עתה נתהותה בדרכי החיים, לא מנהג חדש הוא זה, שיבקרוהו ויערערו עליו וישנוהו; הוא ידע, שכך היא דרכו של עולם ואין לשנות. אבל מעודו חקר לפתור את השאלה, אף בעת שלא הציקה לו כל כך; אולי מפני שלא נגעה עוד בו לרעה. אבל היום...

אמנם גם בימיו הטובים לא היה לו הדבר הזה אדיש, כי לא יכול לראות איך איזה „מי שהוא" מתנשא ע"י הכסף, שרכש לו מי יודע באיזה אופן, לגדולה, ומשיג את גבולו בעשירות, בכבוד ובשררה, אך התנחם בזה, שהלא חלקו לא נפחת, אדרבא הוא היה מביט עליהם בלעג בראותו איך הם מתאמצים לחקות את מעשיו וללכת בכל דרכיו. באמת מה לו ולהם? מי הם? אך „צפים ועולים" המה, והוא הלא עשיר-בן-עשיר, בן תורה ושלשלת יוחסין.

אך מיום שהתחיל יורד ממדרגתו התחילה אותה שאלה להציק לו ביותר. הוא ראה את כבודו הולך ונגרע, בה במדה שכספו נפחת. ועוד יותר הכאיב לו כאשר הרימו מתחריו ראש. וכל מכבדיו ומוקיריו עזבוהו איש אחרי רעהו, כי מי זה צריך לו עוד עתה? אין איש שואל ליחוסו ולתורתו, כמו שאין איש שם לב למשפחתם השפלה שלהם ולבורותם.

יש שהתרעם ר' מאיר על אותם החכמים הקדמונים, שאמרו: „יקרה תורה מכל סחורה", „דעת קנית מה חסרת!" זוכר הוא, שכשהיה צעיר האמין כל כך בכללים האלה ובחשק נמרץ למד, בשביל שלא יחסר לו מאומה בחייו העתידים. אך עתה נוכח לדעת, שאין הדבר היום כך. אולי — אם אין לחשוד את התנאים בטעות — היה בימיהם הכלל הזה נכון, אבל היום יותר נכון הכלל הזה: „הון קנית מה חסרת? הון חסרת מה קנית!"

לפני ימים לא יכל בשום אופן להאמין עד כמה מגיעה אמתתו של הפתגם הזה, אך עתה באה עובדה אחת והוכיחה לו, כי נכון הדבר כנכון היום. האם צריך הוא לדוגמא יותר חיה וברורה ממנו בעצמו. איש עשיר כמוהו, מכבד על הבריות, השוב אצל האדונים ואצל הרבי להכדיל, ורק פעם אחת ושתים עסק לא טוב— וחסל! וכל כבודו וברק תפארתו כעורבא פרח! כאלו עם הפסד ההון אבד גם אותו ר' מאיר ואחר בא תחתיו.

בא הוא אצל הרבי, האם יכירנו שם מקומו? איה אותה הידידות והחבה, שהיה מוצא שם לפנים בבואו? אז כשהיה בא, היה הגבאי רץ לקראתו וראשון היה מכניסו לפני ולפנים והצדיק היה קם כנגדו ומושיבו לימינו. וכל כך למה? הכי היה אז בן תורה יותר מעתה או יחוסו היה גדול בעת ההיא? או בידאת שמים הצטין בימים ההם יותר מעתה?... והיום אוי ואבוי! היום הוא מתקבל בארמון כמו איזה אורחא-פורחא, הוא עתה בבחינת הסתר פנים והמשרתים עושים את עצמם כלא יודעים מי הוא ר' מאיר. כי מה ערכו של כיס ריק? ורואה הוא שם גבירים אחרים במקומו' שהכרת פניהם עונה בהם, כי מאלה „העולים וצפים" המה ושעדיין לא הספיק מצבם החדש בחיים לכסות על שפלותם ובורותם ומתקבלים הם מגבוה באותו סבר פנים יפות, שהוא — ר' מאיר — בשעתו נתקבל בו! חס ושלום! אסור להרהר אחרי מדותיו. האם בבית הצדיק אין יודעים עוד מי אלה? אלא שהוא— ר' מאיר — בבחינת הסתר פנים מאז אבד הונו. אין להקשות קושיות, אלא שכלפי הבריות חלול השם הוא; מה יאמרו? אם בחצר הצדיק אין מבדילים בין איש ואיש בשביל הכסף מה יאמרו אחרים?

בעירו הוא מרגיש עוד יותר את פחיתת כבודו והדבר הזה גורם לו כאב-לב גדול מאד. אותם האנשים,

את היהדות תהיה פחותה מזו של הדור הנכחי. עלול יהיה — אם לא ישתנה בינתים מצבנו האקונומי לטוב — להחיש מפלט לו תחת כנפי השכינה הנצרית, שבידה מסורים מפתחות הפרנסה בזמן הזה. מה לעשות איפא למנוע את הרעה הנשקפת? מה שכבר נשנה ונאמר פעמים אין מספר עלינו לשנות גם הפעם: הסתדרות נחוצה! הסתדרות כלכלית פנימית של כל חלקי דעס, שתתאמץ בכל האמצעים האפשריים להקל לנו את מלחמת הקיום בשדה הכלכלה. רק תשועה כלכלית יכולה להציל את היהדות, וכל נסיון אחר יהיה לשוא. „אם אין קמח אין תורה“. אין להגיד אמנם בבטחה, כי אותה ההסתדרות, שהגנו כל-כך נהים אחריה, תוכל באמת להביא את התשועה הנצרכה להמוננו, כי כמובן, הטבת מצבנו בגולה אינה כלה באפשרותנו, אבל כי מוכשרת היא להביא תועלת חשובה ונכרת — זה נעלה מעל כל ספק! ובכל זאת דממה ושקט בקרבנו. עשירינו יעמלו לברסס, בעלי-בתינו שקועים ביאוש ואינם מאמינים באפשרות שנוי לטובה, והרב הכליון מרחפת, מבריקה ומבהקת נגד עינינו בכל צבעיה המהרידים — ואין נוקף באצבע! קרירות-הרוח בשעה קשה ומכריעה כזאת, היא חטא נורא, שלא יכופר לנו לנצח ותשאר לכלמת עולם בדברי ימי ישראל!

ר.

על המצפה.

ע״ד החנוך הלאומי.

על הענין הזה נכתבו בעת האחרונה עשרות מאמרים, ובכלם באנו לידי מסקנא, כי יסוד ב״ס לאומיים הוא צרך הכרחי לקיומנו הרוחני, ובהעדרם עתידה תורה להשתכח מישראל, והדורות הבאים יתנכרו אלינו ואל עברנו. בכה מתנהל עכשו וכוה הפשי ע״א החנוך הלאומי, ב„טגבלט“ הלבובי וה„יוד. ארכ.“ ושונה הוא אופן הוכוח שבהם מן הקצה אל הקצה. בראשון מתחבטים המתוכחים במעט בשאלה אחת: אם תהיה השפה העברית שפת ההרצאה של כל הלמודים או רק של הלמודים העבריים, הזרגון לא יזכר ולא יפקד. ובשני פוסקים כל תנאי הזרגון, כי הבכורה היא לזרגון, ובתור פצוי לעבריה העלובה ישליבו גם לה עצם, ויקציעו בשבילה מקום בין יתר השפות... בשעת הכשר אינם יכולים כמובן, למשול ברוחם לבלתי התנפל על העברים בעלי ההזיה, הנועזים להאמין באפשרות תחית השפה ומתיחסים בשאט-נפש לזרגון בתור שפה לאומית. לחזור בזה על טענותיהם של אלו אין כל צרך, כי ידועות למדי לכל מתענין בשאלת החנוך העברי, ויודעים אנו, שהבנין שהמה אומרים לבנות מהחמר הזרגוני הוא כבית של קלפים ונפל יפל בנגיעה קלה. כאמור, הננו דנים בכבד-ראש בשאלת החנוך, אבל רק דנים לשם וכוח... לפיכך אין פלא בלל, שגם במקומות שלמראית עין נדמה לנו, שעשינו דבר מה לטובת החנוך והתרבות העבריים הוא כאין לא רק לעמת מה שהיינו צריכים, כי-אם גם לעמת מה שהיינו יכולים לעשות. כי ב״ס לאומיים לענינים כלליים ועברים ביחד טובים מכל אופני החנוך האחרים ושזה היה הפתרון המחלט לשאלת החנוך הקשה — על זה אין חולק. אולם לא כל הטוב הוא גם אפשרי לגבינו. לע״ע עלינו להתחשב עם המציאות ולהודות, שעדין רחוק עמנו ממסור את ילדיו לב״ס כאלה משני טעמים: א) בני עמנו הסובלים בכל המקצועות מתגרת ידם של האנטישמיים מפחדים (בצדק או שלא בצדק, אחת היא לנו) פן תקשה לבניהם — שלמדו בב״ס עבריים לאומיים — הכניסה לב״ס גבוהים יותר. ב) והוא העיקר: אנו נהיה מוכרחים לכלכל את בה״ס משכר הלמוד, ויצטרך אפוא כל אב לשלם גם בעד הלמודים הכלליים, מה שקשה לו לפי מצבנו החמרי בעתות הרעות הללו. בערים הגדולות אפשר עוד שיתקימו ב״ס באלה בשביל המעוט. אבל בעירות הקטנות הוא, לדעתי, דבר אי אפשרי. אמנם תאמרו: הלא סוף סוף תוכרח הממשלה להכיר זכותנו ותקצה בשבילנו ב״ס של המעוט? אם יש לכם אמונה זו, תערב להם! לי היא חסרה בכל אופן היא הלכתא למשיחא, ואין להתחשב עם זה בהוה. ובכן נשאר לנו רק מוצא אחד, והוא: תקון החדרים או, כמו שקוראים לזה: יסוד ב״ס עברים. ונצא נא ונראה מה עשינו עד כה במקצוע זה? אנחנו רגילים להכריז ולשוב ולהכריז על עשרות בה״ס הקימים במדינתנו והושבים, כי קרובה ישועתנו לבוא, מבלתי שים אל לב כי בה בעת שנפתחים ב״ס חדשים נסגרים כמה ישנים. הקורא בהתמדה בעתונותנו יודע כמה ב״ס, שבשעת קיומם התריעו עליהם בקולי קולות בעל ב״ס מופתיים ולבסוף בטלו מחסר אמצעים. מדוע? במי האשם? פה נאלצים אנו לנגעת במקום הכואב, לגלות את קלוננו ברבים לאמר: אנחנו הציונים אשמים! אמנם איננו יכלים להעניק לאחינו החרדים הקיצונים — המבכרים עדין את המלמד הרודה את התלמידים במקל ורצועה על פני המורה המלמד בשטה מסדרת בעל-כרהם מטובנו. בכ״ז אלמלי שמנו את לבנו להנוך כאל הבחירות, למשל, כי אז עשה עשינו וגם יכל יכלנו! לדוגמא: בעירה הקטנה, שאני יושב בה, עמדה זמן רב על הפרק שאלת יסוד ב״ס עברי. רחפה גם השאלה הישנה: מי יצא לנו לדבר אל העם? מי יטפל בקבוץ נדבות לק״ק? לסוף החלט להסתכן ולנסות לעסוק בדבר. בינתים הגיעו הבחירות למועצת העיר והציוניים קנדדו אחד משלהם, אז לא חסר כלום ויומם ולילה עבדו באנרגיה מרבה לטובת בחירם. לאחר הבחירות כשנתקררו הלבבות ושקטו המוחות, התחילו לעשות תעמולה עצלנית בשביל בה״ס, לקחו תלמידים מן הבא בידם בערבוביה וע״כ הוכרח המורה להלקם לארבע כתות (!) וזה מפריע מאד בעד התקדמותם. בהשוותי את התענינותם בבחירות להתענינותם בהנוך, אמרתי אל לבי: כמה טובה היו מביאים לשני אלמלי החליפו את היוצרות! והתיחסות כזו להנוך העברי מצד אלה המכונים ציוניים, שכיחה ברב ערי מדינתנו, ואין להתפלא בלל אם לא כבשנו עדין את החנוך העברי. בשנה שעברה בשפרסמתי מאמר (בהמצפה גליון נ״א) ע״א בה״ס העבריים, בטאתי שם, ש„רוב בה״ס עומדים כעל רגלי תרנגלת“, והוכיחני ע״ז המורה הנכבד מר שרפשטן, וכי לא בצדק כתבתי זאת? הן בזמננו ממלא הממון תפקיד גדול בכל קבלנות ובכל יסוד. ואם הוא חסר לבתי-ספרנו, היכלים הם לשאת את דמשבר הנשקף להם מפאת היותם דבר חדש? ההרבה נענו ציונינו להחלטת ועידת ציוני מדינתנו, לאסוף מאת אלף בתר בשביל הסתדרות בה״ס העבריים, למען תוכל לחנך מורים ולתמך בבה״ס הדלים? לא, לא זה הדרך! אם באמת ובתמים אנו דואגים לעתידנו, אין אנו רשאים להביט בקרירות רוח על החנוך המקולקל ולהניח את דעתנו בנתינת השקל גרידה. לפנים בישראל כשהבנים בלו את ימי נעוריהם בחדרים ובבתי מדרשות בלבד, יצאו מהם מזוינים בידיעות עבריות הגונות, למרות אי הסדרים ששררו בהם, והם הם שהקימו לנו קהל בני תורה והכמים וסופרים עבריים, אולם בזמננו כשהבנים מבלים את שעותיהם המבחרות בבה״ס הכלליים ובאים להדר תשי כח בכרם מלאה למודי חול, שוב אין ההדר — בחסר הפרוגרמה שלו — יכל לתת לנו את הנהוץ לנו, ועלינו לתקנו ולהתאימו התאמה גמורה לדרישות הזמן ולטעם הילדים היודעים מה טיבו של ב״ס... עתה בתחלת הזמן העת המובשרה לתעמולה לטובת החנוך, ואני מציע: א) בכל מקום שנמצאת ישם חברה ציונית תבחר קומיסיה להנוך מטובי החברים, וזו תטפל ביסוד ק״ק לב״ס ולערוך אספות עם תכופות, לתאר לעם את מצבו השפל של החנוך העברי. ב) בגישת לפתוח ב״ס אל יכניסו בו ערבוביה ע״י קורסים רבים. מה שמגיע, באופן כזה, שעה או מעט יותר על כל קורס, וזה אינו מספיק, כי הרי אנו מוכרחים להתחשב עם דרישתם הצודקת של האבות, ללמד את בניהם מלבד השפה העברית, עוד למודים עבריים אחרים. ג) לנהל תעמולה רחבה להגשמת החלטת ועידת ציוני מדינתנו, לאסוף מאת אלף כתר בשביל הסתדרות בה״ס העבריים, למען תוכל לחנך מורים עברים טובים ולתמך בבה״ס הדלים. כל אלה הן חובות ציוניות ועלינו למלאותן אם איננו רוצים שציונותנו תהי מלה שנתרוקנה מתכנה. ובכן אל העבודה אחים! הכה נקים הריסות עמנו ונבנה עתידו! יגעתי ומצאתי — תאמין! למדונו רז״ל.

יסלא. נ. קרמריש.

מפח יקוש.

המצאה הדשה המציאו הנזירות הקתוליות בקראקא באופן קחתן בשבי את בנות היהודים. עד כה שלחו רק „חתנים“ קתולים אל בנות היהודים הכפריים לקשור עמהן קשר אהבה ולפתותן לברוח אל המנזר. עתה הן עושות מעשי סוחרי הנפשות. הן שולחות נערות מומרות אל מכירותיהן מקדם, להתודע אליהן בתור יהודיות בעלות משרות טובות בערים גדולות ולפתותן ללכת עמהן אל העיר הגדולה להשתכר גם הן משכרת יפה בבית המסחר הגדול. נערה כזאת לבושה כאחת בנות הגבירים באה לטומאשוב בפולן והתפארה, כי יש לה משרה טובה בקראקא ויש לה כסף לרוב וגם בזבזה כסף לעיני הנערות כסוחרי הנפשות וכן פתתה נערה תמימה, נכדת הרב מטומאשוב, ללכת עמה קראקאה, לקבל משרה כמוה בבית המסחר הגדול. בבואה קראקאה הוליכה אותה אל המנזר. על תמיהת השבויה ענתה, כי פה דירת הסוחר הגדול. בהכנסה סגרו אחריה כל השערים והסיתוה לשמד. הנערה בכתה, יללה, גזזה שער ראשה, התחננה לפני שוביה ואין שומע. רק מהלומות חלכו לה יען מאנה לשמוע ללמורים החדשים. כן עברו עליה ימים אחדים בענויים קשים. ביוהכ״פ אמרה, כי חולה היא ולא תוכל לאכול וללמוד וצמה כל היום ולפנות ערב עשתה גם היא בערמה, לקחה ספר תפלה בזרוע והלכה אל השוער ואמרה לה, כי שלחוה הנזירות אל הכהן ודרשה לפתוח לה. השוער פתח לה השער בעת תפלת פתח לנו שער והיא נמלטה כצפור מפח יקוש ותעתה ברחובות העיר הגדולה הנכריה עד בואה אל רחובות היהודים ושאלה איה משכן רב. יהודים העלוה אל בית הרב המו״ץ ר׳ מאיר ראפאפורט האבד״ק ליקאווא. הוא כתב אל הוריה בטומאשוב, לבוא לקחתה והד״ר רפאל לנדא, אבי שבויות כאלה, קבל עליו את כל ההוצאות. וכבר נשלחה אל עירה עם איש מיוחד לשמרה. עד היכן מגיעה חצפת הקדושות האלו! בכל הארצות הקתוליות אשר בדרום הן נרדפות ונדכאות ומגורשות יותר מן היהודים ופה בפולן, מקום מערת הפריצים, הגנבים, הנואפים והרוצחים אשר בטשנסטוחוב, הן מעיזות תחת חסות הרשות, לקחת בשבי בנות ישראל בתחבולות סוחרי הנפשות, לענותן ולהכותן ולהעבירן לדתן בעל כרחן. ביחד עם מעשי טשנסטוחוב צריכים לפרסם את רשעת הנזירות הפיליציות הקראקאיות ולהזהיר בכל מקום שידנו מגעת את אחינו ואחיותינו להשגיה על בנותיהם, שלא יפתו אותן סוחרי הנפשות שליחי הנזירות במזמותיהם. ולראשי קהלותינו נקרא: עד מתי תראו ולא תתבוננו, כי בנות ישראל נתונות לשבי ולקלון ורשת יכינו בכל מקום לפעמיהן? העסקן הנאמן ד״ר רפאל לנדא רוצה ליסד חברה לשמירת הנערות ולפדותן מכף שוביהן, כי דבר חשוב בזה אינו יכול להמסר בידי איש אחד, כי נבל יבל. הרוצה לעזור ביסוד חברה כזאת מראשי הקהלות יפנה אליו

Kraków, ul. Gertrudy 9.

שהיו מתכבדים בו ומשתדלים למצא חן בעיניו ולהיות כבאי-ביתו, עזובוהו, בבקשם להם התקרבות אצל העשירים החדשים, שהם שונאיו ושמחים לאידו. והכל רק בשביל הכסף. כי מי הם אלה העשירים והנכבדים החדשים? מי זה אינו זוכר את אביו של מגדל רעהמאן, שהיה חוזר בכל יום חמישי בבתי העשירים והבטיה, שיש לו בשר טוב ושיקנו דוקא אצלו ולא אצל קצבים אחרים. והיום חוזרים קצבים לביתו של בנו בהכנעה עצומה ומבקשים את הגברת, שהיתה חיטה ענית, לקנות אצלם בשר ליום דשבת. והנהגת הבית כמה גדולה ועשירה היא. כלל ישן הוא: „המבצבצים“ אוהבים להתגפה. וכל אנשי-העיר מחלקים לריקים האלה כבוד, חונפים להם עד געל-נפש. האין כל בני העיר יודעים מי הם העשירים האלה, אך מה איכפת להם, יהיו מי שיהיו, אך כסף יש להם, ואולי יעלה בידם ללקק גם הם איזו עצם שמנה, ובן משתחוים בני-האדם לעגלי הזהב...

כך חושב ר׳ מאיר ואת מהשבתו זאת הוא אוהב להביע בין אנשים נדכאי-לב כמוהו ומוחה בכל כחו כנגד הדבר הזה, והללו מניעים בתפותיהם לאות בטול דבריו ואומרים: הנה הוא גלה אמריקה חדשה, קמח טחון הוא טוחן.

ובסוף מחליט ר׳ מאיר, כי בכלל כל דרכי חיי-האדם מקולקלים ונשחתים, והדבר היותר רע ומשחת הוא, כי גבר על כספו יחיה...

פריידא שטיין.

שטת הכחש.

את השטה הקלריקלית הקתולית השולטת באוסטריא, לכחש במציאות עם יהודי בממלכה הלא נבין. הכנסיה הקתולית נלחמה זה קרוב לשני אלפי שנה, להצמית את העם היהודי ולמחותו מתחת השמים, יען הוא הכחשה חיה אלמת ליסודותיה ולאמונתה (כי היא נבחרה מאת ה' במקום ישראל החוטא) ולא יכלה לו. העם היהודי חי וקים ומקוה, כאבותיו יוצאי ירושלם, כי לא יטוש ה' את עמו. ואחרי שלא נצמתו היהודים בפעל רוצה הנהגת המדינה הקלריקלית להצמיתם עכ"פ בתיאוריה. העם היהודי אמנם קים, כמו שהודה זה עתה גם ראש הקלוב הפולני פרופסור גלומבינסקי, אבל רק למעשה ולא להלכה. הא כיצד? מכחשים בו לאמר: אינכם בעולם; ואלה היהודים המתהלכים בארץ הם חלקים מן העם האשכנזי, הטשכי, הפולני וכו', שהלקו ביניהם את עור הדוב בעוד הדוב חי. ובכן אין באוסטריא רק שמונה אומות ולא תשע. את השטה הזאת, באמור, נבין מנקודת מצב התקיף. עתידה ההיסטוריה לדון עליה וללעוג לה, כאשר יכלה העם היהודי את הקלריקלות ואת אוסטריא עם שמונה אומותיה, כמו שכבר בלה עמים גדולים וחזקים מהם. אנחנו לא נעשה מאומה, אין אנו שונאים לאוסטריא ולאומותיה, אבל לא יטוש ה' את עמו וההיסטוריה תעשה את שלה. אולם מה שלא נוכל להבין הוא, כי לא רק במעשים פוליטיים כספירת העם, יסוד בתי־ספר, רשימות סטודנטים, כלכלת צרכי תרבותנו ובחירת באי־כחנו תכחש הממשלה במציאות עם יהודי, כי־אם גם במעשים תרבותים כלליים תעלים עיניה ממנו, כאלו באמת אין יהודים באוסטריא. כאלו לא הכיר כל אדם את הערמה הפוליטית הקלריקלית שבדבר. לפני שמונה שנים קבע המניסטריום־לחנוך ועד תרבותי, לקבץ את שירי העם של כל שמונה האומות שבאוסטריא. הועד הזה קבע ועדים בכל מדינה ומדינה וגם הפעם העלימה הממשלה עיניה מהיהודים, אע"פ שהיא רוצה להראות תמונה תרבותית שלמה ואמתית מכל יושבי אוסטריא. אם יכולים להחסיר בפוליטיקה עם אחד בכונה, יען כי הפוליטיקה היא בלה מרמת תקיפים לטובתם, איך יכולים להחסיר עם אחד במפעל תרבותי, שאינו נותן להטעות את עצמו, הלא השקר מנקר עיני כל, איך אפשר לשקר בדבר שיוכל להגלות ומכ"ש בדבר גלוי לכל? בתחלה יצא קול, כי גם שירי היהודים יקבצו ע"י פרופסור יהודי, אבל שקר הדבר, גם בענין מדעי בזה, שהאמת היא התנאי הראשון לו, מתעלמים ממיליון יהודים ומחצה בזדון, בעוד שמאתים אלף רומנים נחשבו לאומה בפ"ע. לא על תרבותנו אנו חסים; לתרבותנו אחת היא אם יודה בה איזה מניסטר או לא, היא תבלה אלף ממשלות. אך על השיטה המרשעת עלינו להתמרמר. וטוב שחכם נצרי מומחה רב עתה את ריבנו והוכיח לעיני כל את השקר שבדבר ד"ר בלימר בספרו שהוציא „דיא פאָלקס־ליעדער־בעוועגונג אין דייטשאָסטערייך".

פיליטון קטן.

מה היינו.

לפני החגים שאלתי בזה את השאלה הגדולה „מה אנו" ובטרם הספקתי לשאול את יתר שאלותי הכתובים בסדר התפלה בשורה שלמה, באו גליונות החגים והפסיקו בינם. עתה אשוב לעניני. אחר „מה אנו" שואלים כמדמני „מ ה ח י י נ ו".

היו ימים שבני אדם מדדו צרך חיי כל יציר ויציר לפי התועלת, שהיציר הזה מביא לבני אדם. הכלל הזה היה בטוח בל כך עד שגם ילדים ידעוהו וקרו מקרים, שבאו ילדים אל הוריהם בשאלה קשה, שלא השיגו עליה מענה: למה ברא אלקים את הפרעושים, למה ברא את היתושים, את העכברים, את החיות הרעות, הרי אין ל נ ו תועלת מהם? ההורים נשתתקו ולא ידעו מה לענות. באמת יודעים היו, אלא שתשובתם, אם יוציאוה בפיהם, תהיה חרוף וגדוף גמורים כלפי שמים, ע"כ שמו מחסום לפיהם. תשובתם הרי נראה ממעשיהם, כל אדם שמח להרוג את הפרעושים ואת היתושים ואת העכברים ואת החיות הרעות ואלו יכל היו משמידים את כלם. אם כן דעתם, שלריק ברא אותם הבורא בעולמו ויתרים הם והיה לעולם די בלעדיהם. אבל לפסוק כך להלכה קשה לאדם. זהו מעשה שאין הלכה כמוהו ובכל זאת נוהגים כן.

בזמן הזה נשתנה מעט יחס בני אדם אל היצירים והתחילו שבים אל הכלל הגדול שבמקרא: „וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאד", „כל פעל ה' למענהו". לפי דעת התורה היהודית לא פעל איפא היוצר את כל היצירים בשביל האדם, אלא לכל אחד יש תפקיד מיוחד לו בעולם והוא ממלא אותו ולהטבע יש איזו תועלת בכל אחד ואחד, אלא שלא בא עוד האדם עד חקר כל דבר ורק בגאותו וכרום לבו התעמר עד כה לחשוב, שלא נבראו שאר בעלי החיים אלא לשמשו ומן הכלל הזה הוציא את המסקנה המזיקה שלא העיז לבטאה בפיו, כי הרגיש, שיש בה חרוף וגדוף, אבל התנהג על פיה אלפי שנים: כל בעל חיים, שאין בו תועלת מורגשה לאדם, אחת דתו להמית, להשמיד ולהרוג ולאבד. בזמן הזה ישנם בני אדם רבים היודעים את הכלל שבתורה, שאין לאדם כל טענה על היצירים, שאינו מוצא בהם תועלת, כי לא נבראו כלל היצירים בשביל האדם, אלא בשביל עצמם. וגם אלה הוציאו את המסקנה משטתם וחדלו להרוג בעלי חיים, לאכול את בשרם או להתקשט בעורם ובנוצותם והם נזונים רק מצמחים.

אולם רוב בני אדם עודם בנדון הזה במצב הפראים ומדמים, שלא נברא כל יציר רק לתועלת האדם, ואת הכלל הזה הרחיבו גם על בני אדם, שאינם דומים להם בכל דבר. והם שואלים למשל: יהודי זה למה הוא חי? איזו תועלת הוא מביא ל נ ו ועלינו להביא ראיה, שאין חיינו לבטלה, אלא תועלת אנו מביאים ל ה ם, להמתימרים להיות לבדם אדוני הבריאה. זה כמה מאות או גם אלפי שנה אנו יושבים בכל ארץ מארצות תבל ו„אדוני" הארצות אינם רוצים להודות, שיש לחיינו זכות הקיום לעצמנו ולפטרנו מלהביא ראיה, כי יש בחיינו תועלת לאחרים בכל מדינה ומדינה.

למה חיי היהודים באונגרן משמשים? הוי אומר: להרבות בנפשותם את מספר המדיארים, הרוצים לשלוט בעזרתם בכל המדינה בהיות להם על ידם הרוב. אלו בקשו היהודים באונגרן לענות על שאלת „מה חיינו" „אנו חיים בשבילנו, כי רוצים אנו לחיות וזכות יש לנו לחיות גם אם לא נביא תועלת לאחרים, אז אחת דתם להעליל עליהם עלילות דם ולגרות בהם את ההמון להשמידם, כי אין עוד חייהם משמשים לכלום.

מה חיינו בגליציא? הוי אומר להרבות בנפשותנו את מספר הפולנים הרוצים לשלוט במדינה, להמציא להם את הרוב, למען יכריעו את הרותנים וידכאום. ואם לחשך אדם לומר: חיינו צריכים לנו בשביל עצמנו, בשביל העם היהודי, הרי אין עוד שום זכות החיים לנו, צאו לבם מזה, יריעו כלם באזנינו.

מה חיינו בביהם ובמורביא? הוי אומר להרבות את מנדטי האשכנזים בשעת בחירות. ומה שכרנו בעד טובתנו זאת? שכר? וכי משלמים שכר לפר בעד בשרו ועורו ולפרה בעד חלבה ולצאן בעד צמרן? דים שהם חיים בשבילנו. וכן נראה את האשכנזים מציקים ליהודים הממציאים להם מנדטים, מבזים אותם בכל מיני בזיונות והיהודים כרחל לפני גוזזה מוסיפים להספיק מנדטים לאשכנזים ולהשבע בלאומותם.

מה חיינו ברוסיא? לא כלום, לבטלה, לריק. וריב תמיד יש לרוסים לאומיים עם בוראם: למה בראת אלה בעולמך וכי למנדטיהם אנו צריכים וכי להוסיף על מספרנו אנו צריכים? יש לנו רב. לכן שובה אלקים קח לך את יהודיך אל אוצר נשמותיך, אולי קשה לך להמית את כלם, הבה נעזרך, איה הקרדום, איה המסמרים, איה הקלשונים? כאלה נעבדך, להעביר את הברואים היתרים שבראת בארצנו אל השאול ועשה בהם שם כל מה שתחפוץ, אף אל גן עדנך תוכל להעלותם ובלבד שיפנו מקומותם לנו, כי מסחרם ומלאכתם יהיו לנו לתועלת. בפולין, זהו ענין אחר, שם יש לאדונים הרוסים תועלת ביהודים, אם ימעיטו שם קצת את האלמנט הפולני, לכן צריכים שם לתת להם איזה יפוי־כח.

מה חיינו באשכנז? עד בה היו שם דעות חלוקות בדבר; יש אמרו, שאין בהם צרך כלל ויש אמרו, כי יש תועלת בהם להרבות בנפשותם מספר הלברלים והנציונל־לברלים והכופרים בצרך הדת. ויש אמרו שיש צרך בהם להרבות בנפשותם מספר הסוציאל־דמוקרטים. עתה אבדו הלברלים א"ה שלטונם והנסוגים אחור השיגו את רסן הממשלה בידיהם ואין רק שתי דעות: הסוציאליים אומרים: כלם שלנו, בכל בחירה יעזרונו היהודים להרבות מספר צירינו והנסוגים אחור המושלים בארץ ראו ופחדו פחד גדול, כי ידעו שלא להם יתנו היהודים דעותיהם בשעה מכרעת אלא לסוציאליים, ע"כ שנו מיד את שטתם והוציאו קול בעתונם: טעינו, חטאנו, אין היהודים בוראים מזיקים בכלל, יש ללחום רק בסתם רעים ולא ביהודים, יש ביהודים גם טובים. במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. בפוליטיקה של תשובה זאת מדמים הנסוגים אחור לצודד נפשות הבוחרים היהודים בשבילם ולגזלן מידי הסוציאליים. חיי היהודים באשכנז הם איפא בשביל הסוציאליים או בשביל האנטישמיים בעלי התשובה.

מעולם לא הבינותי דברי חז"ל: „המקבל עליו עול תורה פורקין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ והפורק מעליו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ". הישמעתם מעודכם, שיהודי העוסק בתורה פטור מתשלומי מס או מעבודת הצבא או משאר חקי המלכות? עד שבאו יהודי ווין ובארו לי את הדבר. הם נחלקים עתה בדעותיהם על שאלת „מה חיינו". כל זמן שלואגר אבי צוררינו היה חי ידעו היהודים במחוז השני בעיר הממלכה, כי אין הם חיים אלא בשביל להספיק ללואגר מנדט לכל מועצה, שבקש להבחר שמה. כי במחוזות האחרים הקימו אנטישמים פשוטים ולפי הכלל הישן: „לגרוע שבכלבים מגיע הטוב שבכנתחים" זרקו ללואגר את המחוז היהודי, למען יהי נצחונו גדול מנצחון תלמידיו. עתה שמת לואגר ובחירה לועד המדינה קרובה להיות, מתקוטטים היהודים זה בזה על שאלת מה חיינו. אלה אומרים אין אנו חיים אלא בכדי להמציא מנדט לאשכנזים החפשים, להלחם בטשכים, הטוענים, כי גם להם חלק ונחלה בעיר הממלכה, כי ששית יושבי ווין הם טשכים ואם אין אשכנזים חפשים בוין כלל, אז יקבל יהודי מנדט בשביל אשכנזים חפשים; אלה אומרים אין אנו חיים אלא בכדי להמציא מנדט למפלגה החפשית־סוציאלית, להלחם באפיפיור ובכהניו, לשחרר את העם האשכנזי מתחת עלם, להמציא היתר לקתולים המגרשים את נשיהם לישא נשים אחרות, להתיר גם לכהנים קתולים לשאת נשים וליסד בתי־ספר לנצרים, שלא ילמדו בהם את הדת הנצרית, ואם אין מפלגה כזאת, הלא אנו חיים בשביל מפלגה בזאת לתקון העולם הקתולי; אלה אומרים לא, כי אנחנו חיים רק בשביל המפלגה הסוציאל־דמוקרטית, להרבות לה מנדטים, למען יצילו את הפועלים האשכנזים מתחת סבלות נותני לחמם, לכוף את היהודים לשבות דוקא בשבת הנצרית לטובת הנצרים, לפטור את משרתי החניות מלעבוד בעד פרנסתם ולקחת את המסחר הקטן מידי היהודים ולמסרו בידי הפועלים. כל שלש המפלגות היהודיות האלו הקימו קנדידטים והם קוראים לבוחרים היהודים: דעו מה חייכם! הבינו בשביל מה אתם חיים!

והנה באה מפלגה רביעית וקוראה ליהודים מלים חדשות: מה חייכם, אתם שואלים? בשבילכם אתם חיים, יהודים אתם וע"כ עליכם לבחור ביהודי, שיהיה בא־כח היהודים ולא בא־כח איזו מפלגה זרה, שאינה דואגה לכם, כי־אם לאחרים. עתה הבינותי דברי חז"ל: המקבל עליו עול היהדות ורוצה להיות יהודי, פורקין מעליו עול מלכות זרה של מפלגות ואומות זרות והפורק מעליו עול היהדות נותנים עליו עול הנצרים־סוציאליים, עול החפשים־סוציאלים או עול הסוציאל־דמוקרטים, לחיות בשביל אחרים כצאן ובקר ולהיות הפקר כעוף השמים, שכל הקודם זכה בהם.

המחטט.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. פקעה סבלנותם! של הסוציאליים היהודים, נלאו להביט בהתהפך חבריהם היהודים אשר במפלגת הסוציאליים הפולנים לאנטישמים גמורים המעלילים עלילות על היהודים ומדברים בכל שעת הכשר בגנותם. כן עושים פושעי ישראל אשר במערכת ה„ארביטער ציטונג" הווינית וכן הפושעים אשר במערכת ה„נאפרזוד" הקראקאי. המערכת היהודית אשר

לעתון הפולני הזה, שק־ראיו ומחזיקיו כמעט כלם יהודים, העתיקה את שטנת הסופר ה„מתקדם" הפולני ניעמויובסקי על היהודים והעירה, כי מחשבותיו מהשבותיה ושטתו שטתה בשאלת היהודים: להשמיד ולאבד ולהכחיד כל זכר ליהודים עד אשר לא ישאר להם שריד. מפלגת הסוציאליים היהודית הקהילה אספה רבה וכל הנואמים קראו תגר על מעשי הפושעים והזהירוה, שאם לא ישוב ה„נאפרזוד" מדרכו יכריזו קונם עליו. וכן החלטה רזולוציא. נ.

לבוב. „המצוקה תשבר ברזל", אומר משל העם ומצוקת היהודים בגליציא תשבר גם לב האבן של אלה מהיהודים הפונים איש לבצעו ולתועלתו הפרטית וצרת הכלל אינה נוגעת לו. בכל מקום הכירו היהודים ערך האחדות, כי רק בהתהברות הכחות יוכלו להעזר מעט מן המכות, שיכום קנאת הצוררים והשקידה היתרה של בתי הפקודות, אשר לפעמים אינה מתכונת אלא לקפח פרנסת היהודים בשם החקים. כן נוסדה פה חברת סוהרי פכלת־ארג לתכלית הגנה על עצמם. בשבוע שעבר נקהלו לביתם ההדש. הדוברים הוכיחו ערך האחדות לסוהרים יהודים בזמן הזה, למען יוכלו עמוד. דבר גם ציר מועצת הממלכה בדייטר ידיד היהודים וחבר נכבד לאגודה. הוא הבטיח עזרתו והזהיר על האחדות.

בועד תמיכת המלאכות של מועצת המדינה הרציא הציר באטאליא על־אדות הפין יק"א לעזור את יהודי גליציא ביסוד אינדוסטריה ביניהם. התנאים שהציע הם, כי בראש המוסד תעמוד הנהגת המדינה או ועד של יהודים ונצרים ויד הנהגת המדינה באמצע. בבתי העבודה יהיו לכל הפחות הצי הפועלים יהודים. על הועד הפועל של מועצת המדינה להועץ בזה ולהות דעתו למועצה. מסתבר, שלא תסכים יק"א לזה.

עירנו רועשת ממקרי תרמות כמדה מרובה, שקרו בבתי בנקים פה ולדאבוננו הרמאים יהודים. מבנק המדינה פה הוציא איזה קאליש בשם חברת האחריות „גינרלי" הטריעסטית בכתב מזויף עשרים אלף כתר בערמה ומסניף בנק הקרדיט האוסטרית פה הוציא איזה פינגר בשם הסניף הבריני במכתב מזויף ס"ה אלף כתר. הכל מתפלאים על פקידי הבנקים פה איך הם מוציאים סכומים גדולים כ"כ על כתב בטרם ישאלו ע"י הטלפון. מאופן התרמות נראה, כי לא איש אחד היה המזיף והרמאי, כי־אם ידי פקידי הבנקים היו במעל. בהיות הרמאים יהודים יזיקו המקרים האלה לרבים מאחינו, שלא ימנום עוד לפקידי בנקים.

האנקטה ע"ד דלות היהודים בגליציא נקברה סוף סוף כמו שידענו מראש ורק אלה הרוצים להטעות את עצמם האמינו בצביעות הזאת ובחסד מדכאינו. הצעת הציר טוליה לעשות האנקטה כללית, לדון על דלות המדינה בכלל היתה רק קנוניא, להשמיטה עד אין סוף בתואנה שצריכים עתה להועץ על ההצעה ההיא וכמובן אין בשנה הזאת פנאי להועץ.

מלאכות תלמידי האוניברסיטה פה התיצבו לפני ראש האוניברסיטה פרופסור גלומבינסקי מנהל הקלוב הפולני במועצת הממלכה ובקשו ממנו, שלא להכחיש בלאומות היהודים בתעודות וברשימות התלמידים וגם להנהיג קתדרה לספרות העברית ולשפתה. גלומבינסקי קבלם בסבר פנים יפות ודבר אתם טובות, כי הוא כשהוא לעצמו מודה בלאומות ישראל, כי בהיות אנשים, החושבים עצמם להברי לאום יהודי, הרי יש ככר לאום כזה, אף אם יכפרו בו אחרים. הסנאט האקדמי יעיין בדבר. גם להקמת סורה לשפת עבר וספרותה הוא מסכים, כי בדאי הוא העם היהודי שילמדו דברי ימיו ומפעליו הספרותיים בכל עם. גם שפת עבר של העם העברי התרבותי שוה להלמד, אבל ישנם כמה דרישות יפות ונכונות, ובתוכן דרישות האקדמיים היהודים, שאינן יכולות להתמלא. ובכן צדיקים היהודים בכל טענותיהם ובכל זאת לא יזכו בדין, כי — המה החלשים, המועט.

התרגזות רבה גרם פה מכתב קטן, שנשלה מאת הנהגת בית החולים הכללי אל הנהגת הקהלה וזו לשונו: „הננו דורשים מאת ההנהגה, להוציא מזה את הילד היהודי, שנולד פה, עד שעה י"א לפני הצהרים, ואם לא, יטבלו את הילד מיד ויקחוהו אל בית „הילד ישו". גזלת ילדים להמיר דתם נעשתה איפא לחובה צבורית בגליציא, שאין אף חשש קטן להתימר בה ורק חסד עשתה הנהגת ביה"ח לפי דעתה, שקבעה זמן שתי שעות לעכב את הטבילה. המטיף ד"ר קארו הוכיח על זאת במועצת העיר את ראש האזרחים. ש. —

מכתב מאשכנז.

ברלין. המטרופולין ההומיה והרועשת הזאת, שמספר יושביה היהודים הוא רק 7 אהוזים ממאה בערך, תתן בכל זאת אותותיה לפני החגים שבתשרי, כי הימים הנוראים באו, כי על כן היהודים הברלינים מכל המפלגות וההשקפות מן הארתודכסים עד המתקנים ההפשים מתענינים בימי הזכרון. הכל חוגג בהמון, בחרדת קדש כמעט, את הימים הטובים הללו, הימים היותר מצוינים לתת ענין לכל אשר בשם יהודי יכונה עוד. הימים האלה הלא הם ימי השבון הנפש עם קינה, ימי בקשת רחמים וחיים טובים. הן זכר ליציאת מצרים לא יזכר ולא יפקד בהם. וע"כ בהרד וכמתקן מרבה בתנועה בהם וברהובות קריה נכר, כי ימי הג ליהודים. בתי הכנסיות וההיכלות המפוארים אינם מספיקים לכל הבאים לראות את פני האדון ד' צבאות, וע"כ מרובים הם המנינים בכל האולמים הגדולים. החזנים אצים ורצים. המטיפים נושאים עיניהם למרום ועושים נפשות... לתורה ולתעודה וליראת שמים. והניכי הסימינאריום גם הם מתחנכים כבר בעבודה, זה במנין קבוע בעיר הבירה וזה מחוץ לעיר במקומות הסמוכים. בתי המסחר לממכר ספרים ונייר מקשטים חלונותיהם בכרטיסי „שנה טובה". בקצור, החיים היהודיים מתגלים בכל תקפם לא פחות מאשר בעירה קטנה בגליציא או ברוסיא. והעתונים האשכנזים אשר ליהודים מלאים השקפות על השנה שעברה וכמעט מכלם נשמע קול שמחה, כי היהדות שבה להתעורר באשכנז ולאט לאט תתעורר מתרדמתה הליטרגית, שישנה פה זמן רב. והעתונים הציונים כמובן אומרים, כי להם יאתה תודה, כי העצמות היבשות ההלו להתלקט ולהתאחד ומעשה התחיה הולך והזק. מי יתן והיה! — לאחינו היהודים בארץ אשכנז יש מעין סטיספקציה בהרטת העתון האנטישמי הגדול „קרייצצייטונג" ארגנה של מפלגת הקונסרוואטיבים, בהדפיסה שני המאמרים הידועים ע"ד שאלת היהודים, ובם הודתה, כי הפרוגרמה האנטישמית, שנקבעה בפרוגרמת הקונסרווטיבים — כאשר נתכוננה המפלגה הזאת עפ"י השפעתו של שטקר — אין לה עוד זכות הקיום, והדבר כבר נראה בעיני כל הקונסרוואטיבים כי אין היהודים רעים משכניהם הנוצרים, וכמו שיש בין היהודים אנשי מעלה, אנשי מדע, ואנשים הראוים לכבוד, כן ישנם בין הנוצרים הרבה אלמנטים רעים וחטאים, ולהקונסרוואטיבים לערוך מלחמה רק נגד הרעים ובעלי הדעות הרעות, יהיו מי שיהיו, ולא דוקא נגד היהודים, שעד כה נואלו לחשוב, שרק הם המשחיתים את כל הפוליטיקה בהשפעה רעה ובמחשבותיהם המקולקלות. אמנם אין אנו יודעים עוד אם שבו באמת בתשובה שלמה או מרמה פוליטית יש בדבר, שעל היהודים להזהר ממנה, אבל עכ"ז אות לטובה היא, והיהודים האשכנזים יוכלו לשמוח על ההזיון הזה. — עוד מקרה קרה בימים האחרונים, שהביא שמחה בלב אחינו פה. בדעסוי יש ראש־אזרחים שונא ישראל, ד"ר עלבינג שמו. בהליפת דברים, שהיתה לו עם אחד מיועצי העיר ד"ר כהן פגע בכבודו. והד"ר כהן הוא יהודי, שכבוד עמו יקר בעיניו והשיב אל ראש האזרחים הרפה שבעתים אל היקו והדבר בא בפלילים. שם נודע הדבר בהקירה ודרישה, כי אשם ראש האזרחים, כי השתמש במבטא „יודענלימעל" וכדומה. ע"כ באה לו פקודה מגבוה, כי הדבר עשה רושם רע בספירות העליונות. תמוסר הזה, שקבל ראש האזרחים, ישים מעצור לשאר שונאי ישראל, למען ידעו, כי היהודי ג"כ אזרח נאמן הוא, וכבודו לא נגרע מכבוד שאר בני הארץ ולא ישתמשו בבטוים העלולים לפגוע בכבוד בן ישראל. — ההסתדרות לשפה ולתרבות העברית אומרת להרבות בעבודה ממשית בשנה זו בברלין עצמה, בקביעת קורזים ללמוד שפת עבר בהרבה פנות העיר. אהדי ההג תהל העבודה, ויש תקוה, שתמצא פה כר נרהב, ושעבודתה תהיה מקובלת באהבה מבני הנעורים. — בכלל מקוים שהעבודה הלאומית תתרחב בהרף הזה בין כל ההוגים ותעשה היל.

של"ג.

מקרוב ומרחוק.

ענינים מדיניים. הדלגציות ממועצות הממלכות האוסטרית והאונגרית יושבות ומתוכחות בווין על הוצאות הצבא והמנ־סטריום החיצוני וספוח בוסניא — לאחר מעשה. הוכוח רק למראית עין, כי אין לשנות עוד מאומה. בענינים עקריים כאלה עוד אוסטריא מתנהגת מנהג אוטוקרטי גמור והדלגציות אינן רק לפנים. — בועד המדינה בגליציא עשו הרותנים אבסטרוקציא ברעש והמולה, בזמר ורנה, יען לא הסכים הועד להצעתם להפסיק עבודתו עד שתגמר הקומיסיה הממונה על שנוי סדר הבחירה עבודתה ותביא הדבר לפני הועד, כי תקיפי המדינה משמיטים את תקון סדר הבחירה עד אין קץ. אך לא הועילו מאומה, כי עבודת הועד גמר סדר היום בתוך הרעש. — בועד המדינה הביהמי דנה הקומיסיה הממונה על הפשר בין בין אשכנזים וטשכים בשקידה וכבדות רבה מצאה בענין חלוקת הועד הפועל אשר על הנהגת המדינה, כי האשכנזים רוצים, שיהיה ועד אשכנזי לבד וטשכי לבד והטשכים מסרבים לקרוע את הנהגת מדינתם. גם בהלוקת הגלילות לאשכנזים לבד ולטשכים לבד קשה ההתפשרות, כי קשה בעיני הטשכים קריעת המדינה. ובכל זאת שמחים, כי מצאו איזו דרך לפישר, כי האשכנזים מאימים, שלא יתנו לעבוד אם לא ישיגו חפצם להנהיג בעצמם את עניניהם. הפשר בביהם יהיה על יסוד אוטונומיה לאומית ומזה תקוה טובה לכל אוסטריא. כי בכל מדינה נהוץ פשר כזה. — במארוקא קם סכסוך חדש. ספרד רוצה לכבוש עוד עיר חוף אחת שם, את טטואן וצרפת מערערה על זה. — אנגליא שלחה הזהרה לפרס, שאם לא תשיב את השלום והבטחון בנפות הדרומיות תהיה מוכרחת לשלוח שמה חיל צבא הודי ולכבוש את פרס הדרומית. סבת המהומות בפרס היא עמידת היל רוסיא בצפון הארץ בהסכמת אנגליא, כי הנסוגים אהור מצאו עזרה אצל רוסיא ורצים להשיב מצב של־ון היהיד ואנגליא תחת לפעול אצל רוסיא להוציא צבאה, למען השיב המנוחה לארץ האמללה, היא מתרה בפרס, שגם היא תכבוש את דרום ארצה ופרס תחדל מהיות ממלכה. אין ספק כי קנוניא היא זאת.

שונות. הפורח הבלגי ווינמאלן פרח מפאריז לבריסל ומשם לפאריז, מרחק תק"ס קילומתר בכ"ח שעה וזכה בפרס של קכ"ה אלף פרנק, שקצבה חברת האוטומובילים. — הפורח האמריקני וולמאן, שהתפאר כמה פעמים בשוא, כי יסע בספינת האויר אל הציר הצפוני ולא נסע, עלה על ספינתו, לנסוע עם המשה אנשים מאמריקה לאירפה באויר. אך לא נסע כי־אם דרך ס"ט שעה ונוכח, כי לא יוכל וירד על ספינה כלב ים והזר אל היבשה. — בתבערה הגדולה, שהיתה ביער מינעזאט באמריקה נשרפו י"ג עיר וכפר, כאלף נפש אדם נשרפו. חיות היער נסו על המסלות. על שארית הפלטה התנפלו שודדים ומגפה פרצה בפליטים. — האנרחי לוטישעני, שדקר לפני י"ב שנה את הקיסרית האוסטרית בגנף, שלח יד בנפשו בתליה. בעת האחרונה נכרו בו אותות שגעון, מתוך הבדידות יצא מדעתו. — במערת הרוצחים, הנואפים והגנבים בטשנסטוהוב, שהפולנים החזיקום לכהני בית המקדש שלהם, נגלו מלבד רצח אחי מאטשוך עוד רציחות אחרות. מלבד הכמר מאטשוך, הכלוא בקראקא, נתפש גם משרתו בהמבורג בטרם הפליג בספינה ועוד ששה כמרים, שכבר הורו על שלש רציחות אחרות. הכמרים גנבו בכל שנה כמיליון רובל כסף נדבות וכל אלה מעט היה להם ושלחו ידיהם באוצר המקדש והרגו בצדיה כמה אורהים, לבוז כספם. וזאת עשו נזירים, שנשבעו להיות עניים כל ימיהם בלי כל הון ולחיות בסגופים ובמסכנות בלי תענוג. — הסוציאליים באונגרן מפגינים בחוצות נגד כניסת הנזירים גולי צרפת ופרטוגל. הם מוכיחים, שיש כבר באונגרן 21 אלף כמרים, שכבשו תחת ידיהם שתי מיליון ומחצה הקטר שדה ואין צריכים יותר. — הסוציאליים בבלגיא מפגינות נגד בקור קיסר אשכנז בארצב, שהוא גוזל זכיות העם. — השביתה הכללית של פועלי מסלות הברזל בצרפת לא הצליחה, לא בכל המסלות שבתו וגם השובתים לא היו שוים בדעה, כי לא היתה סבה מכריחה. — ממשלת פורטוגל ההדישה בטלה את הבית העליון של מועצת המדינה, בטלה כל תארי האצילים וגזרה גזרת גרוש על המלך ומשפחתו וזרעו עד ארבעה דורות ובטלה את כל בתי הנזירים והחרימה הונם למדינה. המלך ואמו עברו לאנגליא. — באיי אמריקה ובאיטליא הדרומית היה סער גדול, שהחריב ערים, הרס מסלות, סחף שדות ומסלות, עקר אילנות והשקיע ספינות. הנזק עולה למיליונים הרבה, כל הטבק והדגן נמחה מן השדה. גם מאות נפש אדם נהרגו.

*

הס! האוניברסיטה הברלינית חגגה את יום מלאות מאה שנה להוסדה והעתונים האשכנזים פרסמו את דברי ימי המאורות הגדולים הפרופסורים, שהורו חכמה בבית הזה במאת השנה. והעתון היהודי „אסט אונד וועסט", ארגנה של ח' כי"ח, בקש לכבוד ישראל לפרסם ביחוד דברי ימי הפרופסורים היהודים, שהורו שם, כשבעים במספר. לתכלית זאת פנה אל הפרופסורים היהודים החיים עוד ובקש מהם שירשמו לו ראשי פרקים מדברי ימיהם. רובם שתקו ולא ענו וקצתם ענוהו: הס! אל תכתוב מאומה, כי בושה להם להתפרסם בתור יהודים, אף שהכל יודעים זאת.

משפט גלוסקר. כידוע נדון היהודי גלוסקר למיתה יען נמצאו ילדים רוסים הרוגים וילד נפצע אחד אמר, כי יהודי היה הרוצח והגיד סמניו וע"פ הסמנים האלה נתפש גלוסקר והומת, אע"פ שעדים העידו, כי עמהם היה באותו יום כלו. אבל העדים היו יהודים והשופטים הרוסים אמרו, כי אין יהודים נאמנים. אחרי מותו הגידה גם נוצרית בעלת אחוזה, כי ביום המעשה עבד היהודי אצלה. עתה נצטוה ביה"ד בסטאראדוב לערוך חקירה שנית. גלוסקר לא יחיה עוד, אבל עכ"פ ידעו הכל בזה באיזו קלות דעת דנים דיני נפשות יהודיות.

עבירה פוליטית. הרב הגאון צירלזון בקישינב' שהיה יושב בראש כנסית הרבנים בפטרבורג, נתבע לבי"ד של ענשים, יען פרסם בעתון רוסי שמות ילדים יהודים שמתו ולא נמחקו מרשימת הקרואים לצבא והרשות הטילה על אבותיהם קנס שלש מאות רובל, יען לא באו המתים לעמוד לבדיקה.

היהודים בפרס. בכל העתים היה גורל אחינו בפרס רע ומר ומכ"ש עתה באין מושל ואיש כל הישר

בעיניו יעשה, כי ממלכות גדולות ידועות מסכסכות מפלגה במפלגה ומפירות את הקונסטיטוציא להרבות מהומות ותהו ובהו, למען חלק את הארץ האמללה ביניהן. עתה חיי היהודים הפקר גמור. בכל המקומות נרצחים יהודים לעיני כל ואין תובע, כי יראים היהודים להביא את הרוצח בפלילים, פן ישפוך ההמון חמתו על כלם. בסנעה נהרג יהודי והרוצחים חפשים. בחמדן הרג כהן את מורה החי' כי"ה יען רב ריב יהודים, שנלקו חנם באכזריות. ע"פ דרישת ממשלת צרפת נכלא הרוצח, אך הפקידים מאימים על היהודים, שאם יעידו עדותם נגד הרוצח יהיה אחריתם כאחרית המורה. יהודי פרס טועמים עתה טעם ימי המן.

מניסטר יהודי חדש באנגליא. הפרלמנטרי היהודי רופוס איזיקס נתמנה למניסטר אנגלי על משפטי הממשלה ולישופט בביה"ד הגדול. הוא נחשב לאחד ממנהיגי המפלגה הלברלית השלטת. בתור יהודי הוא תופש מקום חשוב בקהלה הלנדונית.

שטנה על יהודים בצרפת. שנים אחדות שקטה השנאה ליהודים בצרפת ועתה התעוררה שוב. ישנם כבר עתונים ודוקא חפשים ואפילו סוציאליים, הכותבים שטנה על היהודים גולי רוסיא, המתרבים בפאריז, ובמועצת העיר פאריז נשאלה שאלה על-אדות היהודים ההולכים ומתרבים בעיר. בטבע הצרפתים מונחת שנאה ליהודים, שמעולם לא חדלה כלה ולחץ היהודים בטונים ובגינדה יוכיח, כי רק בצרפת נעשה מנהג לזמן, להתגבר על השנאה, אבל מחוץ לצרפת היא קימת. וקרוב מאד, שתתעורר שנית גם בפאריז.

יונים הורגים יהודים. שני רוכלים יהודים נמצאו הרוגים בשדה אצל ינינה בטורקיא. הכל יודעים, כי יונים הרגום, כי ארבו לדלים האלה לבוז פרוטותיהם ולא נתפשו. לפני חדשים אחדים הרגו היונים שם ששה יהודים וכרתו אזניהם והשליכו פגריהם אל בית הכנסת. ויהודים יראי חטא אינם מוצאים כל חטא לברך בביהכ"נ על אתרוג יוני.

נישתנו העתים. לפני ת' שנה גרשו מפרטוגל את היהודים והניחו שם את המומרים והיום אחרי המהפכה הניחו שם את מעט היהודים הגרים שם וגרשו את המומרים. בין הכמרים הגולים נמצא הקרדינל ניטו, ראש הנזירים הפרנציסקנים. הוא מומר יליד ברגהיים באלזס, אביו היה סרסור ושמו ישראל נעטער, אחיו הוא ראש הקהלה היהודית בריים בצרפת. שם הקרדינל בילדותו היה שלמה נעטער והתעתד להיות רב. פעם נזדוג עם כמר קתולי, שפתהו להמיר דתו והוא נפתה.

מוסר לרומניא. בהיות המניסטר לעניני החוץ האשכנזי קינדרלן-ווכטר ברומניא הגיד מוסר השכל לעורך עתון על החוק נגד הזרים, שיגרום נזק עצום לרומניא עצמה.

השחתת יהודי אשכנז. ב„עתון לידיעת העם וסטטיסטיק של היהודים" מוכיח ד"ר ווסרמן, כי המאבדים עצמם לדעת בתוך היהודים באשכנז הולכים ומתרבים יותר מאשר בכל כתות הנצרים. סבת הדבר הוא, כי היהודים הם יושבי ערים וכרכים ועוסקים בעבודת המוח יותר מאחרים. אבל הלא גם לפני כמה שנים היו שתי המסבות האלה ביהודים ומדוע לא התרבו ביניהם הטורפים נפשם בכפם? הטעם הוא, כי אבדה האמונה בזמן הזה ביהודי אשכנז. האמונה באלקים מגינה על האדם מפני יאוש קיצוני. וחסר האמונה הוא גם הסבה להתמעטות פריה ורביה ביהודי אשכנז.

מצילי העם. הנוצרים הסוציאלים בווין אינם מוצאים עוד מנוחה, בכל יום גלוי אחר מדרכי הצלתם את העם הנצרי. עתון ויני גלה עתה דרכי הבנק, שיסד המניסטר ד"ר גסמן, לפדות את פקידי הממשלה מעול חובותיהם. פקיד אחד נתן לבנק ההוא שטר על 3000 כתר והשיג בעדו רק 2700 כתר ועליו לשלם בשעורים הדשיים 7080 כתר בעדם. והגזלנים האלה מעיזים להאשים את היהודים על עשקם את העם בנשך, כפי הנשמע מתפטר ד"ר גסמן מהנהגת המפלגה.

צעקת יהודי רומניא. היהודים, שעבדו בצבא רומניא ועודם עתה בחיל המלואים, הוציאו מכתב תוכחה גלוי אל העם הרומני, לבאר לו את סבת לחץ היהודים בארץ, שהיא רק רשעת יחידים, הרוצים להבנות מחרבן היהודים, רשעת חסרי כשרון, הרוצים להגיע לגדולה בגנבת לב העם ובהתעותם אותו בדברי שקר, בחנופה ובצביעות. המכתב מבאר לעם הרומני, כי היהודים נאמנים לארץ רומניא וממלאים חובתם לה לא פחות מן הפטריוטים הקנאים וראוי שיפקח העם את עיניו לראות את השקר והרמאות שבלחץ היהודים.

ההתהתנות בגוים. לפי רשימה סטטיסטית נשאו באונגרן כ"ט יהודים נשים נכריות וכ"ב יהודיות נשאו לאנשים נכרים בחדש אוגוסט. על אדות הילדים התנו במעט כלם לגדלם לנצרות.

איסור על סכות ברוסיא. עד כה אמרו הכל, כי בענינים דתיים אין ממשלת רוסיא לוחצה את היהודים, אדרבה יהודים שומרי דת עדיפים בעיניהם מיהודים חפשים. מה שנעשה בערי רוסיא בחג הזה מכחיש את הכלל. בערים רבות נאסרו הסכות בתואנות שונות. באדסה גזר הנציב טולמטשב (כידוע „מגין" הוא על דת ישראל), שכל הרוצה לבנות סכה עליו להגיש אל הרשות בקשה בעלת סטמפל עם תבנית הבנין ורשימת החמר והמקום בדיוק. בקיוב נאסר ליהודים להאיר אור בסכה בערב ובמינסק לא נאסרה הסכה אלא ביום א' של סכות סבבו השוטרים בחצרות העיר והרסו את כל הסכות. בחוץ אין לבנות סכות בשום מקום.

אדם וקין. ו ו א ל ף: מנין להדדים ידועים להקל במצוות שבין אדם להברו ולהחמיר במצוות שבין אדם למקום? — ב ע ר: מאדה"ר וקין; אדם חטא במאכל אסור ונענש במיתה ובגלות וקין הרג את הנפש ולא נענש רק בגלות לבד. וואלף: הלא זה היה קודם מתן תורה? ב ע ר: גם ההדרים ההם לא קבלו עדיין את התורה, אלא את הפלפול בלבד.

רמת המצפה.

הארתוגרפיה העברית*).

מאת ד"ר ש. ברנפלד.

כשם שיש מבוכה גדולה ב ס ג נ ו ן העברי החדש כן מוצאים אנו ערבוביה מרובה גם ב א ו פ ן ה כ ת י ב ה, בארתוגרפיה העברית, שכמעט היא הפקר ממש בספרותנו. בנוגע לסגנון הלשון העברית ולחופש המרובה, שנוהגים עתה בו, אפשר למצוא עוד קצת התנצלות. לסופרינו קשה מאד, בשעה שהם באים לבטא את רעיוניהם בכתב, לשעבד את עצמם לחקי שמוש-הלשון ולהכנע מפניהם. הם הפצים לכתוב בו כמו שהם חושבים, שיהא הסגנון ציור מדויק של מושגיהם. ולפי שאין ה ג י ו נ ם עברי, גם סגנונם איננו עברי. יותר מזה יש להתרעם על חסר כללים קבועים בארתוגרפיה העברית, שהיתה עכשו לעיר פרוצה, וכל איש מחדש בה כללים בחפצו. זהו זלזול מרובה בכבוד ה ש פ ה ש ב כ ת ב.

רוב בני אדם חושבים, כי ענין הכתב הוא לצרף אותיות לתבות ולמאמרים שלמים, ואותם המאמרים הם חורזים אלו לאלו, ויצא להם דבר שבכתב. לא יעלה על דעתם, כי אין האותיות מצטרפות לתבות ב א ק ר א י, אלא יש סדר פנימי, הגיוני וארגני לצרוף-האותיות; אינם שמים לב לזה, כי התבה בצרוף אותיותיה היא צ י ו ר ואותו הציור צריך להזהר בו, שלא יקלקלוהו על ידי צרוף מסורס ומעוקם. האותיות מצטרפות אלו לאלו על ידי שייכותן הפנימית, על פי ט ב ע ן, וצרוף מקולקל ומסורס במלה היא כעין לקוי-אברים באדם.

לארתוגרפיה העברית יש כבר היסטוריה ארוכה, אופן ה ת פ ת ח ו ת, לפי שגם האותיות, סימני הכתב, הן כמין בעלות חיים ויש להן נשמה. הן מחכימות ומזהירות למי שמתסכל בהן בעינים בהירות. באותיות עצמן יש כח-הארה, ובעלי-הקבלה, שהיו דורשים בצורת האותיות ובצרופן, היו אנשים בעלי עין רואה ולב מבין, האותיות הן נ ש מ ת ה כ ת ב, ויש בציור המלים סדר התפתחות קבוע בצרופן ובחבורן של האותיות.

להכתב העברי הקדום נמסרו ה א ו ת י ו ת הקוליות, זה מונח בטבע הכתב השמי, המתאים לטבע הלשון השמית. סגולתה העיקרית היא ברבוי נטיותיה וחלוף מובני המלה על-פי שנוי החברה של איזה שרש. עצם המלה, שרשה, הוא היסוד, ומשרש זה מסתעפים ענינים שונים בחלוף ההברה. אופן ההברה הוא ע ו ב ר, אבל האותיות השרשיות הן ק ב ע. המלה השמית בכתב לא תסבול רבוי האותיות הקוליות, כדי שלא תפסיד את טבע נטיתה, את כח תנועתה המרובה. רבוי האותיות הקוליות הוא כעין צליבת המלה על העץ, תוקעים מסמרות בה, ואי אפשר לה עוד לזוז ממקומה. בכתב העברי נשמר טבע המלה העברית: כח תנועתה החפשית.

אבל השמוש היומי בלשון העברית היה מצריך קביעת סימנים לאותיות הקוליות. הצורך המורגש הביא לידי חדוש סימנים קוליים אלא שהחדוש זה נעשה בצמצום גדול. המלה העברית — בכתב — נלחמה על טבעה ועל חרותה. הוסיפו שלשה סימנים קוליים: א', ו', י', אשר בעיקרן היו גם-כן אותיות שרשיות, אלא שבסבת השמוש בהן נחלשו מעט מעט ולבסוף היו לאותיות קוליות גרידא. גם אות ה' היתה ברבות הימים לסימן קולי. את הסימנים האלה החלו להכניס אל תוך המלה העברית.

לא במקרה נעשה הדבר, אלא בהתפתחות טבעית. לאחר שנחלשו האותיות השרשיות אהו"י והיו לסימנים קוליים (למשל במלות יום, קול, ראש, בין, היא ודומיהם, שאלו האותיות, הנקראות בכללי הדקדוק בשם „נחי-נסתר" הן שרשיות), החלו להכניס אל תוך המלות אותן האותיות גם במקום שאינן שרשיות, כי אם בתור סימנים קוליים. זה היה נ ס י ו ן בלשון העברית, אך הלשון התנגדה לנסיון זה וסרבה לקבל את הסימנים החדשים אל תוך המלות. לפי הבנתי נעשה נסיון זה בתקופה מאוחרת הרבה, שהרי הרשימות העתיקות, ובתוכן גם רשימות המטבעות העבריות, ממעטות מאד באותיות קוליות, שאינן על-פי טבע הכתב העברי ועל פי טבע השפה העברית. וממעט זה אנו מוצאים, כי אופן הכתיבה „חסר" הוא מרובה מאד בכתבי הקדש. והחלוף בין „מלא" ו„חסר" איננו רק מספר לספר או מפרשה לפרשה, אלא גם מפסוק לפסוק או אפילו ממלה למלה באותו פסוק.

ובאלו הסימנים המעטים והמצומצמים מצאו די ספוקם ימים רבים גם לאותיות השרשיות וגם לאותיות הקוליות. לאופן הברת המלות היתה מסורת, ומלבד קצת תבות (מעטות מאד), שהיו חולקים בהברתן, היו מבטאים את התבות על-פי מסורת קבועה („אם למקרא" ואם ל„מסורת"). אחרי התימת התלמוד באו וחדשו (על-פי סימנים שכמותם ב ס ו ר י ת) את סימני הנקוד האהרונים, בתקופה מאוחרת זו לא נועזו עוד לשלוח יד בעצם הכתב ולהכניס אל תוכו סימני האותיות הקוליות שחדשו, לכן עשו כנקוד הסורי — וצרפו אל האותיות השרשיות נקודות וקוים ועוד סימנים כיוצא בהם ולהעמידם תחת האותיות או ממעל להן. על ידי הנקודות היו האותיות הקוליות של ההדוש הארתוגרפי הקדום מיותרים. אבל כשם שנזהרו מלהוסיף על עצם הכתב המסור — כן נזהרו מלגרוע וצרפו לפי זה שני מיני אורתוגרפיה.

גם חדוש זה באורתוגרפיה העברית היה רק נסיון, ולפי שבנידון זה לא צרפו את האותיות עם נקודותיהן, אלא העמידו את הנקודות תחת האותיות או ממעל להן, לא היה שום חבור פנימי ביניהן. סימני התנועות הקדומים (אותיות או"י) שמשו בערבוביה פעם באו אל תוך המלות ופעם. חסרו אבל הנקוד החדש לא נתקבל באותם הימים כלל. רק מלמדי תינוקות השתמשו בו, ורק בספרים מובנים בשביל מתחילים השתמשו בנקוד החדש. אבל שאר הספרים נשארו בלי נקוד. ולנקד ספר תורה, שקוראים בו בצבור, אסרו גאוני בבל. חושב אני, כי זו היתה חומרה מצד גאוני בבל, שלא אבו להסכים לחדוש אחיהם בא"י, וגם הנקוד השני של הבבליים (האשורי), שלא נתקבל לסגולת הכתב העברי, הטיכו הרבה בסרובם לקבל אותו בתור חלק הנקוד בספרים הקדושים המסורים באומה.

ואולם בספרות התלמודית (משנה, מדרש, גמרא כו') נעשו שנויים אהרים בארתוגרפיה העברית, הן בנוגע לאותיות השרשיות והן בנוגע לסימני האותיות הקוליות. הרבו להשתמש למשל באותיות הרפות ו' וי' ולכתוב הכל „מלא" גם במקום שלא עשו כן בכתבי הקדש. כתבו: סוכות, (ולא סכות)

*) גם את המאמר הזה הזה הוצאנו מ„הד הזמן", כי ראוי הוא לשננו לכל כותבי עברית. המערכת.

חודיש (ולא חדש), ליבון, איסור, זירוז (ולא לבון, אסור, זרוז), כן כתבו י' במקום שהעמידו האחרונים צירה (איבר, רבינו וכו'). משהיו להם אותיות ו' וי' לקוליות שוב הסרו להם סימנים מספיקים במקום שהיו צריכים לאותיות הללו בתור אותיות מבוטאות ולכן חדשו להכפיל את האותיות האלה כתבו חייב, כוונה וכדומה (במקום חיב, כונה). ועל-פי החדוש הזה יצאו לנו המלות העוקצות עינים: דיתהויין דיתצביין (במקום דתהוין דתצבין). כן הנהיגו לכתוב בסוף א' במקום ה' על דרך הלשון הארמית. בחדוש הזה, לחשתמש בא' בסוף המלה במקום ה', באה ערבוביה מרובה בשפתנו. בארמית משתמשים בא' בסוף המלה במקום ה' הידיעה (והמדקדקים מאו"ה קוראים לא' זו: „אלף אימפלוטיקוס), וכזמן מאוחר החליפו א' במקום ה' לסימן נקבה בא' במקום ה' הידיעה, על ידי זה החליפו שמות זכרים בנקבות, מה שאין כאן המקום לברר.

בספרות התלמודית נכתבו מלות זרות מרובות לא רק ערביות פרסיות, סוריות, שאפשר היה להמציא להן בנקל צורה עברית, כי אם גם יוניות ורומיות. לצורך כתיבת המלות האלה חדשו גם טרנסקריפציה על פי כללים קבועים. בחדוש זה עשו עבודה שלמה, מלאבה שיש בה גם חכמה, אלא שהכמים אחרים קלקלו בלי הבנה והרסו בידים גסות דבר ישלם והשוב.

יודעים היו הראשונים, כי לקחו היונים והרומאים את הא"ב שלהם מן הכתב השמי הקדום ועשו בו שנויים כפי צרכם. ולפיכך כאשר הביא אותם הצורך להשתמש במלות יוניות ורומיות הקפידו ונזהרו מאד באופן כתיבתן, כדי שתהא להן צורה עברית. ובאותיות דומות בהברתן (א' וע', ט' ות' כ' וק') ידעו להבחין תמיד. כן הבינו לסמן היטב את אותיות ההברה. בכל אותם הכללים אין הסופרים בקיאים עכשו ולכן ממציאים בימינו מלות „עבריות" מנקרות את העינים. הראשונים הבהינו בין אות הטיט"א ובין אות הת"ו ביונית (וברומית t או th) וכתבו כהוגן ט' (או לפעמים ד') או ת', בימינו כותבים קצת סופרים היסתוריה (במקום היסטוריה). בן ידעו שלא להשתמש באות ק' שלא לצורך, מפני שאות זו היא מיוחדת לסגולת הלשונות השמיות. למשל כתבו תמיד אלכסנדר, אלכסון, פרכס (ולא אלקסנדר, אלקסון, פרקס) בימינו כותבים אורתודוקסיה (במקום אורתדוכסיה), אקזמפלרים (במקום אכסמפלרים) וכו'. הראשונים ידעו, כי אין מקום ל„אלף גנובה" לא בראש המלה ולא באמצע ולכן לא היו כותבים מעולם תיאולוג אי תיאודור (במקום תיולוג או תיודור), כמו שכתבו כראוי לגיון (ולא לגיאון).

עוד טעות מרובה אני מוצא בטרנסקרפציה העברית, כשהם באים לכתוב מלה גרמנית שבה אות th שלא לצורך. בשפה הגרמנית נשתרבבה אות זו בשבוש, ומטעם זה עמדו עליה בימינו להכחידה ולבטלה. בצדק השאירו את האות הזאת רק במלות יוניות ומחקו אותן ממלות גרמניות. הם עצמם כותבים כבר רוזנטל (ולא רוזנתהל), רוטשילד (ולא רותהשילד) וכדומה. ואל תתמה, כי שמות משפחות נודעות (כרוטשילד) כותבים עד כת', מפני שאי-אפשר לשנות ממטבע שטבעו בזמן קודם. מכל מקום כשבאים אנו לכתוב שמות כאלה עברית, אין מן הצורך להחזיק בשבוש זה.

נבוכים הם בענין בתיבת המלות „ציוניות", „לאומיות", „אנושיות" — אם יש מקום לאותה אות י' בהברת „יות". פוסחים בזה משיטה לשיטה ונבוכים הם בדבר. האמת היא, כי בעברית אין מקום לאות י' בהברה זו. ובשם שיש לנו שמות: מלכות, עבדות חרות, ילדות וכו' אפשר לברוא גם את השמות לאומות, ציונות, טבעות וכו' אלא שבני תבון, המתרגמים הידועים, הבניסו אל לשוננו היצירה רוחניות טבעיות וכו'. ומכיון שנשתקע הדבר בשפתנו מזמן קדום, יש לו כבר זכות אזרח. אבל מכל מקום היה מן הראוי להמעיט ביצירות כאלה, אשר בודאי אינן לפי רוח השפה העברית וסגולתה. אם כתבו כבר רוחניות — נסתפק בזה. אבל שלא לצורך הרגילו במלות ציוניות, לאומיות, אנושיות וכו'.

אות א' במקום פתח באמצע המלה, זהו אחד מכללי האורתוגרפיה החדשים, שלפי דעתי מיותר הוא לגמרי, אותה הא' מקלקלת את הצורה העברית של המלות הזרות ולא מצאנו כמותה לא במשנה ולא במדרש ולא בתלמוד.

אני הייתי מציע להעמיד כללים קבועים בארתוגרפיה העברית, ואלו הם:

א) שלא לכתוב „מלא" במקום „חסר", ומלות שאין האותיות הקוליות בהן שרשיות צריך לכתוב אותו תמיד „חסר", למשל, במלות כוכב, קול, יום, שיר, ראש, האות הנחה שרשית, אבל במלות חודש שורש אוזן, הו' מיותרת ומקלקלה, לכן יש לטנעה. אמת הדבר, כי זה מצריך הבחנה במקור האטמולוגי של המלות. אבל אין בכך כלום; ילמדו וידעו ויבחינו. ודבר שאין צריך לומר, בי אין מן הראוי לכתוב כולה (במקום כלה) או כולו (במקום כלו). עד כמה שנתמעטה ידיעת הלשון בימינו, עדיין יודעים הקוראים להבחין מתוך חבור הדברים.

ב) למעט בסימני האותיות הקוליות גם במלות זרות. ובשמות עצם פרטיים או במלות זרות מאד, שאפשר לטעות בקריאתן, מוטב לנקד אותן בפעם הראשונה, כשאנו משתמשים בהן. הלא סוף-סוף גם ברבוי סימני האותיות אין כל הקוראים יודעים לקרוא את המלות האלה כתקונן. למשל, בכתבנו זולה, אותו הקורא שאיננו בקי איננו יודע אם נקראה מלה זו בחולם או בשורוק. וכן אין יודעים להבחין בין i ובין e אם נשתמש בי' גם במקום סגל.

ג) שלא לכתוב שיטה, סוכה, לימוד, שיעור אלא: שטה, סכה, למוד וכו'. ובאופן זה לא יהיה מן הצורך לכתוב גוון, כוונה, חייב, קיים, מתקיים, אלא גון, בונה (קצת סופרים כותבים: מתכוין ואיני יודע על מה) וכו'.

ד) השמוש בה' כסוף במקום א' הוא דבר נכון, אלא שצריך לעשות בו כלל. כל מקום שתבוא א' לסימן נקבה מוטב לכתוב ה', אבל במקום שתבוא א' בסוף המלה במקום ה' הידיעה (למשל עלמא, רחמנא, לבא וכו') ע"ד הלישון הארמית אי-אפשר להחליף, כי זה יגרום בלבול עצום.

בכל-אופן ראוי לקבוע ארתוגרפיה משותפת לכל הכותבים עברית. עתה יש מינים שונים של ארתוגרפיה, וכל אחד עושה בה כרצונו. תמה אני, כי ילחמו בדורנו על-דבר הדבור העברי, ועדין לא עלה על לבם להחיות את הכתב העברי.

עולם ומלואו.

עם הרפובליקה החדשה פרטוגל ישנן באירפה חמש רפובליקות: צרפת, שווייץ, פרטוגל, אנדורא (מחוז קטן על גבול ספרד) וסאן מארינא (מחוז קטן באיטליא, שהיה חפשי כבר בימי קיסרי רומא). באמריקה ישנן י"ז רפובליקות מלבד איזו ארצות השייכות עוד לממלכות אירפה. באפריקה ישנה רק רפובליקה אחת, ליבריא של כושים שחורים.

הגדולה בכל הפבריקות לקסמי הדלקה בעולם היא בעיר טידאהולם בשבדים. שם נעשים בכל יום קרוב למיליון תבות קסמי הדלקה. שם דרוש בכל שנה ששים רבוא רגל מעוקב עץ, רבע מיליון ליטרא ניר לתבות ורבע מיליון ליטרא קמח דגן לדבק.

ממציא קסמי ההדלקה היה י. פ. קאמערער בלודוויגסבורג באשכנז. בשבתו בבית האסורים חצי שנה הכניס לו לברטוריום וטבל קסמי עץ בגפרית מהותכה ואח"כ בפוספור בתערובה ידועה לו. זה היה בשנת 1833. אך הוא לא נהנה מהמצאתו, אחרים עשו כמתכנתו והעשירו והוא מת בבית המשוגעים.

לרפא צבית ראשי אצבעות טוב לחבוש לראש האצבע חצי בצל לבן מבושל, או תפוח אדמה חי שחוק, התועלת בטוחה אם ישנו וישלשו את התחבשת הזאת.

באנגליא מוציאים מן האדמה בכל שנה חמר דומם (פחם ומתכיות), ששויו הרבה יותר משני אלפי מיליון כתר.

במדינת קולומביא באמריקה הצפונית יש שיח אשר בלשדו נעצר הדם אם מושחים סכין בלשד הזה וחותכים בו את בשר ההי לא יצא דם.

קיסר רוסיא מרבה לטול ישכר מכל מלכי העולם, לשעה אחת מגיע לו ע"פ חישבון ארבעה ועשרים אלף כתר.

קול הרעם נשמע עד מרחק כ"ה קילומתר.

אחרונות.

ציון לנפש חיה.

קראקא. ביום הושענא רבה נפטרה פה בשם טוב הגבירה הנכבדה המפרסמה לשבה ולתהלה בצדקתה ובמעשיה הטובים מ' חיה בוימינגר, אלמנת הרב הגביר פרנס הקהל מו"ה יואל בוימינגר ז"ל. ממשפחה גדולה ומיוחסת מאד בפולן היתה, הנודעה ומפוארה בתורה ובמעשים טובים זה כמה דורות. ברוב עשרה לא גבה לב הגבירה בוימינגר. אחר פטירת בעלה ז"ל נהגה ביתה ברהבה ובנדיבות כבתחלה, תמכה בכמה חברות של צדקה והשכילה אל דלים כאם רחמניה, השיאה בתולות דלות בהוצאותיה ועשתה הטוב בעיני אלקים ואדם. עתה נטלה עטרת בניה הגבירים, שחנכה אותם ליהודים נאמנים, לתורה ויר"ש ולחכמה יהודית. כל חשובי העיר הלקו לה כבודה האהרון ורבים המתאבלים על אם בישראל הזאת. תנצב"ה. נ.

בנות ישראל בשבי.

זה כמה ישנים מעסיק שבי בנות ישראל בפולן את דעת הקהל וכל מי שיש לו קצת רגש משפט עליו לשאול: עד מתי תוכל מדינה, הרוצה להחשב בין מדינות הצדק, לשאת ולסבול מצב כזה, הלועג לכל רגש צדק ולכל הוק? עד מתי תוכל ממלכה לתת קיום לבית העוסק בקביעות באריבה לנערות פתיות ע"י שליחים נשכרים בכסף, הלוקחים בישבי מאות נערות יהודיות בשנה וסוגרים אותן בבית הבלא, בבית החרשת למשומדות, הנקרא מנזר דפיליציות. אך אם תלקחנה נערות גדולות שמה אע"פ שלא מלאו שנותיהן ע"פ החוק אין עוד כל חדוש לנו. בכל עת כלואות שם כשלשים עד חמשים שבויות כאלה. אבל מקרים בילדות קטנות ישבויות ראויים שיעסיקו תמיד את דעת הקהל, שיעוררו תנועה בתוך בני עמנו, לנסות בכל מאמצי כח לעשות קץ לרשעה הזאת, כי עד כה התאמצו עב"פ להתנהג למראית עין ע"פ החוק, אבל אם תעצר ילדה בת שש שנים בשבי בעזרת בי"ד, זהו גזל משפט ועוות הדין, שחרפה הוא למדינת תרבות ועלינו להרעיש על זה שמים וארץ, את כל העולם הנאור עד בוא צדקתנו. בשנת 1904 נתנה אשה יהודית את בתה, שנולדה לה בקראקא לידי אומנת נצרית סמוך לעיר בשכר חדשי. בשנת 1907 מסרה בעל האומנת את הילדה לשמד בלי דעת אמה כתורה ברתו. בהודע הדבר לאם הילדה דרשה את בתה מיד האומנת, אך היא מאנה להחזירה. האשה השכולה מסר דינה ביד עורך הדין, משנה ראש הקהלה, ד"ר רפאל לנדא. הוא דרש בתחלה מאת הנהגת העיר לבטל את המרת הדת של הילדה. אחרי מו"מ ארוכים הכריע המגיסטרט, כי המרת הדת של הילדה היתה שלא כדין והיא שייבה לכנסיה היהודית. אז דרש הד"ר לנדא את הילדה בשם אפטרופסה היהודי מיד אומנתה וזו הערימה לדרוש בעדה אלף כתר שכר טפלה בה בידעה שאין לעניה סכום כזה. היהודיה קראה לעזרה את ביה"ד המחוזי בקראקא ואמנם ביה"ד פסק, בי על האומנת להחזיר את הילדה לאמה עד י"ד יום. על הפסק הזה ערערה האומנת לפני ביה"ד למדינה והיא הכריע, כי אין האומנות צריכה להחזיר את השבויה. ד"ר לנדא קרא תגר על זה לפני ביה"ד העליון בווין והוא פקד להחל משפט חדש. ביה"ד המחוזי פסק ישוב להחזיר את הילדה לאמה עד י"ד יום והאומן ערער עוד הפעם לפני ביה"ד המדינה, שעוד לא הכריע בדבר והילדה היהודית נתונה בשבי בבית הקתולי ומגודלת בדת הקתולית. מזה אנו רואים, באיזו חצפה וזדון מתעמרים בבנות ישראל, להחזיקן בשבי, לגזלן מידי אמותן ודתן. הילדה היא. יהודית גמורה, כי אין רשות להמיר דת ילדה קטנה בלי רשות הוריה, כמו שהכריעו המגיסטרט וביה"ד הקראקאי ובכ"ז מוצאים השובים עצה נפתלה, להחזיק

את הילדה היהודית בשבי ולגדלה בתור קתולית. זה שלש שנים נלחמה האם השכולה בעד זכותה הטבעית והמשפטית וסינה משיגה אותה בעזרת הממונים על שמירת החקים. האין חובת כל ישראל, לקום כאיש אחד, לדרוש מאת הממשלה לקים שבועתה ולעשות חובתה גם בנוגע ליהודים?

מעוות לתקון.

במקום הזה נתפרסם בגליון ל"ז „תודה וברכה" בשמנו לאיזה משה וויס. נשתוממנו ונפתענו לראות שמותינו חתומים תחת דבר שלא כתבנו ולא ראינו ולא עלה על לבנו. התודה נכתבה בלי דעתנו מאת משה וויס עצמו איש היכנוב, שהיה מורה בכפרנו ושמותינו נזדיפו. ומה שנכתב שם לא היה ולא נברא. הננו מפרסמים זאת ברגש התמרמרות על הגבור הזה, המהלל את עצמו ומתכנה „דרשן".

חיים גערשטנער, יעקב באכענעק, קלמן באכענעק, אלימלך באכענעק — דאמבראווא ביי יאווארזנא.

הננו מברכים בחבה את ידידנו החביב הגביר הנכבד וכו' מו"ה אברהם פראפער בווארא אצל דינוב לארוס בנו היקר מר יצחק עם מ' ג' קירשבוים. מז"ט לבנו החתן.

נטע לאנדעסמאן ובנו יהושע מנחם לאנדעסמאן.

ברגשי אהבה וידידות נב"ע במז"ט לרענו מר ישעיה דוד שיינדלינג מפה לארוסו.

שלמה שמיד, בנימין גאטליעב — לובאטשוב.

את ידידנו היקר מר ישעיה דוד שיינדלינג מפה הננו מברכים במז"ט לארוסו.

גצל צימרמן, יעקב גטליב — לובאטשוב.

ברגשי שמחה ואהבה הנני מברך במז"ט את רעי היקר מר ישעיה דוד שיינדלינג לארוסו עם מ' היה רבהון. אביגדור זילברשטן —לובאטשוב.

ברגשי חבה ורעות הנני מברך במז"ט את ש"ב מר יעקב עלענבערג בהוסיאטין לארוסו עם מ' בלהה עטעל בסטרוסוב. מז"ט להוריו.

יוסף איילענבערג — טרמבובלא.

ברוב גיל ועליצות תבענה שפתי במז"ט מעמק לבי לרעי מר משה פוקס בדלטין לארוסו עם מ' שרה גוגיג. מאיר דיקער — דעלאטין.

ממעמקי לבי אברך את ש"ב מר שמואל שניצער לארוסו במז"ט. שכנא שטעמער — אשפיצין.

מעומק לבי אושיט כוס של ברכה לכבוד הה"ג חכם וסופר בולל כל המדעים מר יצחק דוב תאומים מפה ליום הולדתו ביום י"ב תשרי יאריך ימים ושנים בטוב ובנעימים. והנני קורא הידד! על דרשתו הנעימה מלאה זיו, אשר דרש אז רב יצחק במקהלות עם רב, בביהמ"ד של אביו רבינו הגדול מהר"ז תאומים אבד"ק, לכבוד היום.

זאלעשטשיקי. דוד גאטטפריעד.

Wyd.: Naftali Hof, S. M. Laser
Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie.
Bożego Ciała 22.

לעזען אונד מערקען.
דיא דענקבאר בעסטען שאנצען צור ערלאנגונג איינער הייראטס-אויס-שטאטונג ליטט גרעססע דער זיך פערמעהרענדען מיטגליעדערצאהל, ביעטעט דער
Wohlfahrtsverein z. Heiratsausstattung jüd. Mädchen in Tarnów
דערזעלבע האט וואהרענד דער קורצען צייט זיינעס בעשטאנדעס צירקא 20.000 קראנען אויף הייראטסאויסשטאטונג בעצאהלט, עט צור זיכערונג דער הייראטס-אויסשטאטונג לאנגערצאהלענדער מיטגליעדער איינען אייזערנען פאנד געגרינדעט.
אויף וואונש ווערדען פאן דער קאנצלייא **בערנהארדינערגאססע 1** אויסקינפטע אונד דרוקסארטען ערטיילט.